

Grzybowski, Michał Marian

Wizytacja parafii św. Mateusza w Pułtusku z 1782 roku

Studia Płockie 31, 217-226

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Michał Marian Grzybowski

WIZYTACJA PARAFII ŚW. MATEUSZA W PUŁTUSKU Z 1782 ROKU

Materiały źródłowe – jak wielokrotnie mówił ks. prof. Bolesław Kumor – nigdy się nie starzeją, podają bowiem wiadomości, jakie zanotowano w danej chwili. Do takich należą protokoły wizytacji odbywanych przez biskupów czy dziekanów w poszczególnych parafiach. Praktyka odbywania wizytacji weszła na dobre po ustaleniach Soboru Trydenckiego i trwa do dziś, choć jej formy podlegały różnym zmianom.

W Archiwum Diecezjalnym w Płocku zachowały się akta wizytacji z wielu parafii diecezji płockiej i zawierają ciekawy materiał faktograficzny służący wielu badaczom do uzupełniania wiedzy o różnych miejscowościach, zabytkach, osobach, stanie zamożności i innych sprawach.

Także parafia pułtуска przeżywała wiele wizytacji, choć nie wszystkie protokoły tych lustracji zachowały się do naszych czasów, dlatego każdy zachowany opis jest ważny i zasługuje na publikację. Od chwili, kiedy kościół parafialny w Pułtusku stał się kolegiatą i utworzona została kapituła, podlegał – podobnie jak katedra i kapituła katedralna – specjalnym lustracjom. Przeprowadzali je sami biskupi bądź wyznaczeni wizytatorzy. Dotyczyło to uposażenia, osób aktualnie zajmujących poszczególne prałatury i kanonie oraz przydzielone prebendy, a także kolegium wikariuszy sprawujących funkcje duszpasterskie. Wizyta z 1782 roku dotyczyła tylko kościoła kolegiackiego, jego wystroju, uposażenia, kolegium wikariuszy oraz spraw parafialnych.

Opis dokonywany został zgodnie z artykułami, jakimi posługiwano się podczas wizyt dziekańskich zarządzonych przez biskupa Michała Jerzego Poniatowskiego. Pytania zwykle podawane były w języku łacińskim, choć bywało, że pisano je także po polsku.¹ Odpowiedzi – zgodnie z życzeniem biskupa – podawano w języku polskim i w takiej formie, jak zostały zapisane, są tu przekazane, uwzględniając obecną ortografię i interpunkcję.

¹ Descriptio ecclesiarum earumque visitatio in decanatum Bodzanoviensi, Dobrzynensi, Lipnensi, Pultoviensi, Wyszogrodensi Anno Domini 1782, Sygn. 309 k. 30.

**Opisanie parafii pułtuskiej na wizytę generalną plocką
podług wszystkich pytań
żadnego by najmniejszego nie opuszczając Anno 1782**

1. *Miasto czyli wieś, to jest miejsce i imię parafii.*

Miasto Pułtusk, w którym kościół parafialny jest Prześwietna Kolegiata.

2. *W którym archidiakonacie leży?*

Archiadiakoniat pułtuski.

3. *Do którego Oficjalatu czyli generalnego czyli partykularnego należy i jak wiele mil od tych?*

Konsystorz, do którego insze dekanaty należą.

4. *W którym dekanacie zostaje?*

W dekanacie pułtuskim.

5. *W którym województwie, ziemi lub powiecie?*

Parafia pułtуска w województwie mazowieckim, w ziemi zakroczymskiej, w powiecie nowomiejskim.

6. *Z którymi parafiami graniczy i jak od wschodu lub zachodu?*

Parafie, które się łączą z parafią pułtuską są te: na wschód kościół parafialny zamski za Narwią odległy na milę, kościół parafialny pniewski odległy na mil dwie także na Narwią, na południe kościół parafialny winnicki odległy na milę, kościół parafialny przewodowski odległy na milę, na zachód kościół parafialny swelicki odległy na milę, na północ kościół parafialny sielkowski odległy na mil dwie.

7. *Miasteczka które bliższe i wiele mil odległe?*

Miasta najbliższe Pułtuska: Maków mil dwie, Wyszków mil trzy, Syrock mil trzy, Nasilsk mil trzy.

8. *Wiele i które wioski w parafii, kto w nich mieszka, czy duchowne czy świeckie, czyli dziedziczne, czyli zastawne?*

Wsiów należy do parafii pułtuskiej czternaście, młynów cztery i Pułtusk miasto; te wszystkie należą do biskupa plockiego oprócz jednej Olbrachcic, którą posiada szlachcic prawym dziedzicznym i drugiej Łubienicy, którą trzyma starosta pułtuski jure emphitenticona, zaś jako to Lipa, Kleszewo, Przemiarowo. Białowieża, Koziegłowy, Grabowice, Borszuki Ponikiew należą do biskupa, Mosino należy do Seminarium Pułtuskiego, Płocochowo połowa należy do dziekana pułtuskiego, druga połowa należy do Panien Miłosiernych Pułtuskich.

9. *Kościół czyli drzewiany czyli murowany, w jakim stanie i ochędostwie zostaje?*

Kościół jest murowany i wszelka w nim ozdoba.

10. *Fundamenta jego i ściany.*

Fundamenta jako też i ściany są dobre.

11. *Sufit i podłoga.*
Pokrycie z dachówki i sklepienie murowane, wszystko dobre.
12. *Drzwi i kruchty czyli babiniec.*
Drzwi i babiniec dobre.
13. *Dach i wieżyczka czyli kopuła.*
Dach dobry, dachówka na nim i wieże blachą pokryte.
14. *Okna, konfesjonały i ławki.*
Okna dobre, konfesjonałów sześć nowych, ławki dobre.
15. *Dzwony i dzwonnica.*
Dzwonów nie masz tylko dwa małych zawieszonych na dwu słupach, bo przez ogień są spalone i dzwonnica także spalona.
16. *Cmentarz i kostnica.*
Cmentarz murem opasany, drzewczków u niego pięćoro nowych.
17. *Jakie i skąd dochody na reparację kościoła?*
Co się tycze reparacji kościelnej, to przez kapitułę pultuską bywa czyniona, do nas wikariuszów nic nie należy.
18. *Wiele oltarzy, jakich onych ozdoba ochędostwo?*
Ołtarzów wszystkich w kolegiacie dwanaście, kapliców trzy, wszystkie ozdobne. Staranie około nich należy do WJksięży kanoników.
19. *Co za patron kościoła, pryncypalny lub nie? Czyli jest jaki obraz cudowny, z jakiej pobudki i czyli się przez to nie dzieje jakie bezprawie?*
Titulus ecclesiae festum Anuntiationis BVM przypada jej dwudziestego marca. Patronus s. Mateusz. Obrazu żadnego nie masz, który by cudem słygał.
20. *Dzień poświęcenia kościoła który? Czyli poświęcony lub też benedykowany.*
Poświęcenie kościoła przypada w niedzielę siedemnastą po Świątkach, ale i o tym żadnej wiadomości nie mamy.
21. *Kolacja czyli świecka, czyli duchowna i do kogo należy?*
Jus patronatus należy do WJks. kanoników i wszyscy wikariuszowie od nich są prezentowani.
22. *Cyborium jak się utrzymuje, wystawienie Najświętszego Sakramentu wiele razy bywa do roku i kiedy, czyli jest na to pozwolenie na piśmie od Officium i czyli się odprawia 40-godzinne nabożeństwo?*
Cymborium w dobrym porządku trzyma się pod zamkiem z zewnątrz, wybijane materią. Expositio cum processione bywa każdego czwartku, in festo Anuntiationis BVM, na Wielkanoc, na Boże Ciało per totam octavam, czterdziestogodzinne nabożeństwo odprawuje się, zaczyna się 30 Xbris a kończy się 1-ma Januarii, to jest samego Nowego Roku.

23. *Odnowienie Najświętszego Sakramentu kiedy bywa i lampa, w które czasy się pali i hostie czyli piękne?*

Renovatio Sanctissimi Sacramenti bywa co niedziela, dwie najdalej. Lampa zawsze dniem i nocą pali się, chyba tylko przez nieostrożność zakrystiana, że wypali się wcześniej. Przy konsekracji hostii wszystko przystojnie się dzieje tak dalece, że jeszcze nic się nie przytrafiło, co by podlegało takiej nieprzyстойności.

24. *Olea sacra kiedy i kto je sprowadził, jak się z niemi sprawić i one podzielić można?*

Olea sacra zawsze się znajdują, nie potrzeba ich szukać, bo bywają święcone przy kolegiacie per Illustrissimum Sufraganum. Mają osobną szafkę, do której się chowają i waza srebrna potrójnie razem złączone i piscina do zlewania wody przy baptisterium; jest baptisterium porządne.

25. *Które i wiele relikwii?*

Relikwie przy kolegiacie pultuskiej są św. Maurycego i św. Urszuli.

26. *Które odpusty wieczyste i które do czasu, kiedy wychodzą, czyli jest wyraźnie naznaczony ołtarz za zmarłych? Kiedy ludzi najwięcej bywa, w jakiej liczbie i czyli się wtenczas nie dzieje jakowa nieprzyzwoitość?*

Indulgenje są bractwu Różańca nadane in perpetuum. Ołtarz, przy którym msza żałobna odprawuje się za uwolnienie dusz i jest zawieszona tablica przy tymże ołtarzu. Gromadność ludu bardzo często bywa, osobliwie w święta znaczniejsze, których się może liczyć na 700 mniej lub więcej, ale pod ten czas nie dzieje się nic złego.

27. *Które bractwa i czyli bractwo miłosierdzia wprowadzone i kiedy?*

Bractwo przy kolegiacie jest Różańca świętego, najprzód jest fundowane od ks. Wojciecha Dzbańskiego, dziekana ciechanowskiego, proboszcza sońskiego w roku 1671 za wyraźnym konsensem JOXBiskupa płockiego Jana Gembickiego, a w roku 1681 od ojca św. Innocentego XI potwierdzone, zwyczajnym porządkiem odprawuje się. Kolekta jest obracana na światło, obrazy i inne reparacje; promotor Różańca jest ks. Stanisław Zagroba, wikariusz kolegiaty.

28. *Misja czyli się odprawiała i kiedy?*

Misja jak była odprawiona już temu jest lat 15.

29. *Zakrystia jaka i jak się utrzymuje w niej porządek i ochędostwo?*

Zakrystia jest wygodna, szafa z szufladami, do której się kładą aparaty i należy do nas wikariuszów, którzy z pensjów swoich mamy staranie jako i aparatach tak o bieliźnie, jako też i o pranie.

30. *Jaki inwentarz sprzętu kościelnego?*

Kielichów 4, patyn 3, puszków do noszenia Sanctissimum do chorych 2, puszków ad oleum infirmorum 2, puszków razem złączonych 3. Ornatów białych dobrych 8, ornatów czerwonych 11, ornatów fioletowych i zielonych 8, orna-

- tów czarnych 3, albów 6, mszałów jest 5, rekwialnych 3, innych ksiązek nie masz żadnych, które by należały do nas. To wszystko w dobrym stanie utrzymuje się.
31. *Czyli jest tablica aniwersarzów i innych obligacji i zbawiennych czynności?*
W zakrystii są zawieszane tablice trzy. Na jednej są aniwersarze, których odprawujemy na rok 29, na drugiej msze jako s. Trójcy co dzień, sumy co dzień, quotidiany co dzień, de Requiem cztery na tydzień, de Beata co sobota i święto, de Passione co piątek, de Anne co wtorek, w miesiąc Joannis Cantii cztery w tydzień, na trzeci renovatia Sanctissimi.
32. *Porządek nabożeństw czyli określony na inszej tablicy według dyspozycji biskupiej, czyli się ten zachowuje i czyli pieśni naznaczone śpiewają się?*
Porządek nabożeństwa nie może się utrzymywać ten, co po innych parafiach, ale jest taki: o szóstej msza de Requiem w niedziele, zaś we środy i soboty Różaniec śpiewają, po tym jutrznia, po jutrzni msza Trinitatis, cursus de Beata, po kursie w sobotę msza de Beata, w piątek de Passione, innych dni horae parvae, post horas msze w dni powszednie przez nas wikariuszów, w niedziele i święta per canonicum.
33. *Dom plebański w jakim zostaje stanie?*
Plebani nie masz, był wikariat, ale i ten przez ogień spalony został.
34. *Dom wikariuszów albo promotorski, altarzysty i mansjonarski.*
Mansjonaria, która nam podana była w pensją, teraz w niej mieszkamy, w której jest tylko izbów siedem na siedmiu, na ósmego nie masz. Ta jest teraz w dobrym stanie.
35. *Dom organisty i rektora szkoły.*
Dom dla organistego i innych kościelnych nie mamy, bo nam nie służą, tylko kapituła, więc kapituła też ma staranie o nich.
36. *Dom dla czeladzi czyli osobny?*
Służących żadnych nie trzymamy. Mamy jeden domek za wodą, ale i w tym mieszkańcy za ugodą mieszkają.
37. *W jakim stanie znajdują się stajnie, obory, kurniki.*
Żadnej innej budowy nie mamy, bo żadnych inwentarzy nie mamy oprócz schowania do drzew.
38. *Stodoły i spichlerz.*
Ogrodów mamy dwa i tych najmują z miasta ludzie, stodołów ani spichlerza żadnego nie mamy.
39. *Czyli jest sad i ogród do warzywa i jak się utrzymuje?*
Ogrodu, w którym by były drzewa jakie, nie mamy.
40. *Inwentarz beneficjum, który i jaki koniecznie według ordynacji i potrzeby ma być zostawiony.*

Inwentarzów żadnych nie trzymamy, bo nie masz na czym i ani pola nie siejemy.

41. *Folwark.*

Wójtostw mamy dwa, jedno w Pniewie połowa, drugie w Drwałach, także połowa wsi.

42. *Wiele poddanych rolę mających albo zagrodników i które ich powinności?*

Ludzi w Pniewie ośmiu, którzy tylko czynsz dają zł pol. 400, w Drwałach ośmiu, także czynszowi, którzy dają zł pol. 350, inszych zaś powinności żadnych nie czynią.

43. *Role i łąki, tychże wielkości i wymiar, czyli dobrze uprawiane bywają?*

Grontów w tych wsiach, jak mamy z dokumentów, że powinno być w Pniewie włók chełmińskich sześć, w Drwałach pięć.

44. *Czyli las jest albo przynajmniej wrąb wolny?*

Bory są przy tych wsiach, ale tylko libera incisio.

45. *Stawy, sadzawki i młyny.*

Wód jeziorów ani żadnych młynów nie mamy.

46. *Propinacja likworów.*

Propinację we wsi Drwałach mamy, ale jej na siebie nie trzymamy, bo jest przyłączona do biskupiej i nam płacą certum quantum dają, bo nie zawsze jednostajnie, ale jednego roku więcej, drugiego mniej.

47. *Czynsz od sum w jedno zebrane wiele uczynią tak co do kapitałów jako i czynszów?*

Sumy po różnych miejscach są zapisane tak wikariuszowskie, jako też i mansjonarskie, które wszystkie złączywszy uczynią zł pol. 23761, czynszu rocznego od tej sumy jest 818.

48. *Dziesięcin snopowych wiele kop i snopów?*

Dziesięciny po różnych miejscach są wytyczne, których nie można liczyć na kopę, bo ich na siebie nie trzymamy, ale zawsze bywają przedawane, które mogą uczynić do roku zł pol. 2265, jeżeli zaś lata będą tanie to mniej mogą uczynić.

49. *Meszne wiele miarą powszechną w Koronie?*

Meśnego żadnego nie mamy.

50. *Dziesięciny pieniężnej wiele złotych?*

Dziesięciny pieniężne są w różnych miesiącach po zł dwa, po zł 3, po zł 4, które in summam computando uczynią na rok zł pol. 64 i groszy 20.

51. *Dziesięciny czyli się znajdują do stołu biskupiego należące w parafii lub też do inszych kościołów?*

Dziesięciny także znajdują się, które należą do biskupa, jako też i do niektórych kanoników.

52. Dochód czyli intrata roczna beneficjum.

Prowenta wikariuszów pułtuskich są te: najprzód czynsz zł 818, z kapituły bierzemy zł 880, dziesięciny pieniężne zł 64, propinacja drwalska zł 200, czynsz od kupców zł 750, dziesięciny wytyczne zł 2265 = commutando 4977, z tego odciawszy na różne expensa jako to na Donum gratuitum, podymne, reperację pomieszkania, bielizna kościelna i inne kościelne potrzeby zł 600, nie zostaje się tylko 4377, więc dzieląc na ośm osób dostaje się na każdego po zł pol. 547 groszy 3.

53. Księgi drukowane miejscowe.

Książki nie wszystkie się znajdują, niektóre przez pożar ognia są spalone.

54. Księgi chrztów jak się utrzymują?

Metryki ochrzczonych są wpisywane w kratkach i książka dobrze oprawna i porządnie się trzyma.

55. Ślubów.

Metryki zaślubionych są także porządnie poisane w kratkach i książka oprawna dobrze.

56. Umarłych.

Książka umarłych także porządna.

57. Insze z księzek, które JO Xiąże JM biskup w tej ordynacji oznaczył czyli są i należycie się utrzymują?

Z tych niektóre się popaliły, te zaś które się pozostały, w dobrym porządku są trzymane.

58. Ochrzczonych, nawróconych do wiary katolickiej, ochrzczonych Żydów.

Ochrzczonych liczy się w parafii pułtuskiej w roku tym 125, nawróconych do wiary 3, ochrzczonych z żydowskiej wiary 4.

59. Zaślubionych.

Zaślubionych liczy się w tym roku 37.

60. Zmarłych.

Umarłych liczy się w tym roku 121.

61. Osób do spowiedzi wielkanocnej mężczyzn i niewiast.

Ludzi, którzy są zdadni do spowiedzi jest wszystkich 2203, mężczyzn 1080, niewiast 1123.

62. Liczba mężczyzn do spowiedzi nie przystępujących.

Dzieci młodych, które niezdolni są do spowiedzi jest 425, to jest chłopców 250.

63. Liczba niewiast do spowiedzi przystąpić nie mogących.

Dziewczyn niezdolnych do spowiedzi jest 155.

64. Inszej religii od 7 roku mężczyzn, niewiast i nie mających lat 7.

Lutra żadnego nie masz, chociaż który przyjdzie, to zaraz rowokuje.

65. *Żydów liczba.*
Żydów w parafii pułtuskiej znajduje się wszystkich 60, od siedmiu lat aż do wieku dorosłego 45, dzieci chłopców 7, dziewczyn 8.
66. *Osób od 80 roku, ostatni rok najstarszej osoby.*
Ludzi starych bardzo mało znajduje się nad osób, którzy mają jedno sto, drudzy 80, inni więcej, 4 od których trudno się dowiedzieć, gdyż oni sami nie wiedzą.
67. *Klasztory męczyzn i niewiast.*
Klasztorów jest trzy, to jest księża benedyktyni, reformaci i panny miłosierdzia.
68. *Kaplice publiczne lub insze kościoły w tej parafii.*
Kaplica jest jedna w Kacicach, kościoły zaś w Pułtusku są te: Panny Marii, św. Krzyża, Marii Magdaleny, św. Duch, który już teraz pogorzał.
69. *Oratorii prywatnych wiele i gdzie kapelani przy nich, czy dożywotni, czy docześni?*
Kapliców prywatnych nie masz ani kapelanów.
70. *Miejsca schadzek na nabożeństwo dysydentów tudzież i bóżnica albo szkoła żydowska.*
Jako nie znajdują się dysydenci w parafii pułtuskiej, tak też nie mają żadnego miejsca do nabożeństwa, Żydzi także nie mają bóżnic swoich.
71. *W klasztorach jak się utrzymuje klauzura, obyczaje, nabożeństwo, pouczenie ludzi i tym podobne sprawy według przepisów diecezjalnych?*
Lubo się znajdują klasztory w parafii pułtuskiej, jednak co do obrządków onych nic nie wiemy. Dostyc nam to jest wiadomo, że żadnej nam przeszkody nie czynią, ani w żadne jura parochia nie wdzierają się.
72. *Rządca kościoła który i insi beneficjati i czyli przy swoich mieszkają beneficjach?*
Jest nas teraz siedmiu wszystkich, którzy mamy cura animarum directivam i zawsze mieszkamy przy kolegiacie pułtuskiej.
73. *Wiele tychże kapłanów i skąd pochodzą, gdzie byli święceni, w którym seminarium i wiele lat mają?*
1. Ks. Stanisław Zagroba mający lat 36, z ziemi łomżyńskiej, ad presbiteratum ordinatus 1769 ab Illustrissimo Ostrowski episcopo Wladislaviensi, już trzynasty rok na wikariacie.
2. Ks. Wincenty Niedziałkowski mający lat 50, z ziemi łomżyńskiej, parafii szczepankowski, ad ordines promotus 1765 ab Illustrissimo Szeptycki z Seminarium Pułtuskiego, już lat 7 na wikariacie.
3. Ks. Andrzej Gmurzeński mający lat 33, z ziemi zakroczymskiej z Nowego Miasta, ad ordines promotus anno 1780 ab Illustrissimo Narzymski sufrag. Pultoviensi, z Seminarium Pułtuskiego, już rok trzeci na wikariacie pułtuskim.

4. Ks. Zakrzewski mający lat 27, z ziemi ciechanowskiej, z Zakrzewa Wielkiego, ad ordines promotus 1780 ab Illustrissimo Żórawski sufraganeo Plocensi, z Seminarium Płockiego, już rok trzeci na wikariacie.
 5. Ks. Tomasz Wardyński mający lat 36, z chełmiński, ad ordines promotus 1780 ab Illustrissimo Żórawski, z Seminarium Płockiego, już rok trzeci na wikariacie pułuskim.
 6. Ks. Antoni Wildennaur, z Warmii, mający lat 27, ad ordines promotus 1781 ab Illustrissimo Narzyski, z Seminarium Pułuskiego, drugi rok na wikariacie pułuskim.
74. *Rekolekcje czyli odprawili i czy mają aprobację?*
Ci wszyscy rekolekcje odprawili i zawsze je odprawują, aprobację mają.
75. *Co za organista, co za dyrektor osobny szkoły przy kościele albo w parafii i czyli są dochody szczególne i na się obracają.*
Przy kolegiacie pułuskiej jest kapela, której kapituła płaci. Dyrektora przy kościele żadnego nie masz, gdyż są szkoły pułuskie generalne, które uczą księża benedyktyni.
76. *Co za podskarbiowie kościoła i którzy?*
Dziadów jest wszystkich, którzy służą kościołowi 6, babów ośm.
77. *Wiele i które do odbierania dziełek babki, w których wioskach i czy dobrze eg-zaminowane?*
Bab, które są do odbierania dzieci jest ich sześć, w mieście Pułusku trzy i na wsiach trzy. Te wszystkie są w tym nauczone, jak mają chrzczyć in necessitate.
78. *Szpital, fundusz, jego powinności, dochody z których w krótkości dać należy rachunek, na co się obracają.*
Szpitalów jest dwa w mieście, jeden należy do proboszcza św. Ducha, który o nich ma staranie i fundusz na nich jest na Kacicach, o tym wiadomości nie mamy wiele. O drugim szpitalu mają staranie obywatele miasta Pułuska i o tym nie wiemy jakie dochody, co piątek chodzą po mieście po jałmużnie.
79. *Inne beneficja i prebendy albo prepozytury szpitalne czyli się znajdują?*
Proboszcz św. Ducha jest ks. Lubecki, który ma fundusz na Kacicach, który razem ma staranie o szpitalu św. Ducha. Proboszcz Panny Marii, który fundusz ma na Pułusku włóki i pokładne w kościele, proboszczem jest ks. kanonik Hassman, do nas wikariuszów tylko należy się pokładne na cmentarzu przy tym kościele, proboszcz Marii Magdaleny, który ma fundusz na dziesięcinach.
80. *Jakie mają opatrzenie i jakie obejścia tak co do ducha, jako i co do doczesności?*
O dochodach tych probostw nie wiemy, bo nam nie są wiadome. Co się tycze stanu dobrego, są w dobrym. Oprócz probostwa i szpital ten jest przez ogień spalony.

81. *Pustelnicy i dewotki czyli są, gdzie mieszkają i jak się sprawują?*
Pustelników ani dewotków żadnych w tej parafii nie znajduję się.
82. *W których okolicznościach dekretów i reformationis z wizyty ostatniej zadosyć uczyniono lub nie?*
W ostatnim dekreście nakazano, abyśmy egzaminowali i nauczyli baby, które dzieci odbierają, co się wypełniło. W Pułtusku jest takich 3: Katarzyna Janowska, wdowa, Marianna Młyńska, wdowa, Wojciechowa Figłowa; na wsiach zaś te: Janowa, Maciejowa. Co się tycze kolekty różańcowej ta do nas nie należy tylko do samego promotora.
83. *W czym późniejszych dziekańskich przepisów albo WW wizytatorów dopełniono lub nie?*
W innych punktach, które są od zwierzchności nakazane, we wszystkich się zadosyć czyni.
84. *Nadgrobki i pamięci godne rzeczy i osobliwości, które się przytrafiać mogą.*
Epitafia różne się znajdują przy kościele kolegiackim farnym, których trudno wykazać.
85. *Insze rzeczy w tych pytaniach nie wyrażone, które tylko do opisanie są potrzebne.*
Zdaje się nam być potrzebne tu wyrazić. Cmentarz u Panny Marii, na którym się ludzie chowają, należy do nas wikariuszów, kościół zaś należy do Jks. Hassmana, kanonika pułtuskiego, który nam krzywdę czyni chowając ludzi nie tylko w grobie, ale też każe doły kopać w kościele i chować ludzi, gdzie najwięcej się ludzi chowa. A my musimy w metryki wpisywać bez żadnej rekompensaty.
86. *Zdania i rady, które być mogą potrzebne.*
Rady szukamy w tym, że nas wikariuszów jest ośmiu a nie mamy pomieszczeń, tylko siedm, nie dosyć na tym że utracamy dla siebie pensję, która nam była podana z mansjonarii, ale jeszcze dla ósmego płacić musimy stancję w mieście najmując dla niego.
87. *Jakich ks. pleban obyczajów?*
Co się tycze obyczajów lub zgorzeń jakich nic nie widzimy w sobie być zdrożnego.
88. *Jeżeli są którzy pisarze apostołscy.*
Żadni nie znajdują się ani świeccy księża, ani też zakonnicy, którzy by godni byli doniesienia albo napomnienia.

Stanislaus Zagroba vicarius senior m. p.